

Gönderilme Tarihi : 28.08.2020

Kabul Tarihi : 23.11.2020

DOI : 10.32705/yorumyonetim.787307

Araştırma Makalesi/Research Article

COVID-19'UN İNSAN DAVRANIŞI ÜZERİNDEKİ ETKİLERİNİN SOSYAL YAYILIM BAĞLAMINDA SINIFLANDIRILMASI

Keziban SEÇKİN CODAL

*Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, İşletme Fakültesi, Yönetim Bilişim Sistemleri Bölümü,
kseckin@ybu.edu.tr, ORCID ID: [0000-0003-1967-7751](https://orcid.org/0000-0003-1967-7751)*

ÖZ

Dünya Sağlık Örgütü'nün pandemi olarak ilan ettiği COVID-19'a yanıt vermek için sağlık sistemleri güçlendirilmekte ve sosyal hayatı düzenleyen kurallar yeniden gözden geçirilmektedir. Alınan tedbirler salgınla mücadelede anahtar elemanlar olmakla birlikte bireylerin ve toplumların sosyal ve ekonomik yapısı üzerinde de bir takım değişikliklere neden olmaktadır. Pandemi ile ilgili bilgi ve deneyimlerin gerçek zamanlı ve anlık paylaşıldığı bir iletişim platformu olan sosyal medya, salgının sosyal yayılım etkilerini değerlendirilmesine olanak sağlayan bir kanaldır. Çalışmada, COVID-19 salgınının sosyal yayılım bağlamındaki etkileri, tweetler üzerinden Marsden (1998)'in davranışsal yayılımın sınıflandırılmasına bağlı kalarak, söylem analizi yardımıyla değerlendirilmiştir.

Salgının etkilerinin sosyal yayılım temelinde, histerik, bilinçli olarak kendine zarar verme, saldırganlık temelli, kural ihlali, tüketici davranışı ve finansal temelli olmak üzere altı başlık altında incelenebileceği gözlemlenmiştir. Sınıflandırma, pandeminin sosyal ve ekonomik yapı üzerinde yarattığı etkilerin sistematik olarak incelenmesine odaklanacak çalışmalar için temel alanları işaret etmektedir.

Anahtar kelimeler: COVID-19, Salgın, Yayılım, Sosyal Yayılım, Sınıflandırma

CLASSIFICATION OF COVID-19 IMPACTS ON BEHAVIOUR IN THE CONTEXT OF SOCIAL CONTAGION

ABSTRACT

Health services are being improved and the laws regulating social life are being checked in order to respond to COVID-19 declared a pandemic by the World Health Organization. Although measures are crucial element to tackle pandemic, they trigger some challenge on social and economic structure as well as individuals and societies. Social media, a communication platform where information and experience about pandemic are shared in real time by instant messaging, is a tool for evaluating the impact of social contagion. In this study, the impact of Covid-19 pandemic in terms of social contagion is examined using discourse analysis based on the classification proposed by Marsden (1998) for behavioural contagion through tweets.

It has been noted that the effects of the pandemic can be analyzed under six headings on the basis of social contagion, including hysteric, deliberate self-harm, aggression-based, rule violation, consumer behaviour and financial-based. Classification points to the key themes of research that will focus on systematically investigating the impact of the pandemic on the social and economic framework.

Keywords: COVID-19, Pandemic, Contagion, Social Contagion, and Classification.

1.Sosyal Yayılım

Yayılım kelimesi, 1546 yılında ilk kez Giralama Fracastor tarafından bulaşıcı hastalıklar ile ilgili yazılan bir makalede kullanılmıştır (Locher, 2002). Aynı zaman dilimi içerisinde çok sayıda insanda belirli bir hastalığın ortaya çıkması olarak tanımlanan epidemiy, salgın, bulaş, yayılım gibi kelimelerinin de sinonimi olarak kullanılmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü tarafından pandemi olarak ilan edilen, 2019 yılında ortaya çıkan Covid-19 bulaşıcı hastalığı, bir yayılım ürünüdür (WHO, 2020a). Covid-19 virüsü ile enfekte olan bir kişi solunum yolu ile bu hastalığı temas ettiği bireylere bulaştırmakta ve hastalığın yayılmasına neden olmaktadır (WHO, 2020a). Dünya Sağlık Örgütü raporuna göre Ağustos 2020 itibari ile yaklaşık 24 milyon doğrulanmış vaka bulunmaktadır (WHO, 2020b). Binlerce kişinin hayatını kaybettiği bu salgında başta sağlık sektörü olmak üzere finans, eğitim gibi sosyal ve ekonomik alanlarda da sosyal yayılıma dayalı etkiler gözlemlenmektedir.

Sosyal yayılım, sosyal fenomenleri kapsayan, sosyal ağlar aracılığıyla yayılarak, ilgili konunun norm haline dönüşmesine olanak tanıyan, yayılımın bir alt kümesidir (Seckin Codal, 2016). Sosyal yayılım çalışmalarında bir grubun parçası olan bireylerin düşünce, tutum ve davranışlarını açıklamaya odaklanan mekanizmalar irdelenmektedir. Dedikodular, yalan haberler, fikirler tıpkı bulaşıcı hastalıklar ya da orman yangınları gibi yayılarak, insanları etkilerler (Barash, 2011).

Yayılım; davranış, mesaj, organizma veya ürün gibi farklı formlardaki unsurların bir toplum içindeki bulaşma desenlerini temsil eder (Seckin Codal, 2016). Son yıllarda söylenti yayılımının modellenmesi, bir ürünün viral pazarlama araçları kullanılarak satılması ya da tanıtılması ve 2019 yılında ortaya çıkan ve tüm dünyayı etkisi altına alan pandemiyin yayılımının incelenmesi gibi pek çok alanda sosyal yayılım çalışması yapılmıştır. Bunun yanı sıra sosyal yayılım, finans, tıp, fizik, bilgisayar bilimi gibi disiplinler arası çalışmalara da konu olmaktadır.

Günümüzde ise yayılım sosyal medya araçlarının da desteği ile kişiden kişiye hızla yayılan ürünleri tanımlamak için kullanılmaktadır. Yayılım teorisi, sosyal olaylarda belirli şartlar altında gerçekleşen kitlelerin olası davranışları üzerine odaklanmaktadır. Özellikle Gustave LeBon, Robert Park, Herbert Blumer'in yapmış olduğu çalışmalar bu teori ile ilgili ilk çalışmalardandır (Locher, 2002).

LeBon (1895)'un yapmış olduğu yayılım teorisine göre, kalabalığın içindeki her düşünce ve her hareket bulaşıcıdır (LeBon, 1895). Birey, aidiyet geliştirdiği grubun bir parçası olduğunda, etki altında kalarak kendi doğasına aykırı durumları onaylama eğilimindedir (Stolley, 2005). Park (1921), çalışmasını acil durum etkileşimine dayandırılmaktadır (Park ve Burgess, 1921). Normal zamanlara oranla, stres ya da kaos ortamlarında bireylerin birbiriyle daha yoğun etkileşim içine girdiği ve dolayısıyla kişilerin düşünce ve davranışlarının grubun diğer üyelerinin aksiyonlarından etkilendiği vurgulanmaktadır. Blumer (1969)'in yayılım teorisi de dairesel reaksiyon üzerine kurgulanan üç aşamalı bir süreçten bahsetmektedir. İlk aşama olan öğütme (milling), amaçsız olan bireylerin bir merkez etrafında toplanmasını sağlamaktır. İkinci aşama, kolektif coşku (collective excitement), öğütmenin en yoğun yaşandığı aşamadır ve bireyler kişisel kimliklerini kaybederek, toplum kimliği kazanırlar (Blumer, 1969). Sosyal yayılım (social contagion) aşaması ise diğer basamakların bir uzantısıdır (Shepard ve Greene, 2002). Kişiler bu aşamada, sosyal dirençlerini kaybederek, kalabalıkla birlikte hareket ederler.

Temel olarak, sosyal yayılım araştırmaları davranışsal ve duygusal yayılım olmak üzere iki temel bulaş üzerine odaklanmaktadır (Marsden, 1998). Bu çalışmada davranışsal yayılıma odaklanılacak olup, pandemi gibi kaotik bir süreçte insanların etkileşimleri sosyal yayılım bağlamında araştırılacaktır. Twitter'da yer alan spesifik bir konu başlığı altındaki söylemler ile davranışsal yayılım sınıfları incelenecektir. Salgının başta toplum sağlığı olmak üzere pek çok alana sirayet ettiği ve bu alanların belirlenmesinin alınacak önlemler açısından büyük önem arz ettiği düşünülmektedir. Belirlenen temalar aracılığıyla odaklanılması gereken temel alanların işaret edilmesi hedeflenmektedir. Bu amaç kapsamında ilk olarak yayılımın sınıflandırılmasına

odaklanılacaktır ve araştırmanın motivasyonu ile araştırma sorusu ortaya konulacaktır. Elde edilen bulgular araştırma kapsamında tartışılacak ve çalışmanın sonuçları ve sınırlılıkları paylaşılacaktır.

2. Yayılımın Sınıflandırılması

Sosyal yayılım, bireyin bir gruba aidiyet geliştirmesi ve kişisel kimliğini arka plana iterek, toplumla eş güdümlü ve toplum amaçlarına uygun hareket etmesi olarak tanımlanabilir. Literatürde yer alan sosyal yayılım tanımlamaları özellikle etkileşimin etkileri üzerine odaklanmaktadır. Özellikle, iletişim, sosyoloji, psikoloji, epidemiyoloji, işletme gibi pek çok disiplinde yer alan farklı teorilerle sentezlendiğinde, davranışsal yayılımın salgın hastalıklarla benzer şekilde davrandığı görülmüştür (Benson ve Gresham, 2007). Marsden (1998) memetik ve sosyal yayılımı incelediği çalışmasında davranışsal yayılımı alt kırımları ile ele almakta ve yayılımın memler üzerinden nasıl aktarıldığına odaklanmaktadır. Marsden (1998)'e göre, davranışın niteliğine göre davranışsal yayılımı araştıran çalışmalar altı başlık altında incelenmektedir.

1. *Histerik yayılım*: Bir nüfus içerisinde semptomların açıkça hiçbir dayanağının olmamasına rağmen bireyler arasında yayılım gözlemlenmektedir (Kerckhoff ve Back, 1968). Kerckhoff ve Back (1968) tarafından yapılan çalışmada, haziran böcekleri (The June Bug) tarafından ısırıldığı iddia eden işçilerin birçoğunda böcek tarafından ısırıldıklarına dair hiçbir bulguya rastlanmaz iken, aynı şikayetlerde bulunmaları histerik yayılımın bir ürünü olarak karşımıza çıkmaktadır. Esasen histerik yayılım, duygusal yayılımın bir formu gibi de düşünülebilir. Sosyal yayılım bağlamında ele alınan psikojenik rahatsızlıkların yayılımı; halüsinasyon, bulantı, kusma, post-travmatik stres bozukluğu, psikik stres bozukluğu, kronik yorgunluk gibi başlıklar bu alanla ilgili yapılan araştırmalara örnek niteliği taşımaktadır.

2. *Bilinçli olarak kendine zarar verme temelli yayılım*: Özellikle intihar oranları üzerine yapılan çalışmalar ile diğer bilinçli olarak kendine zarar verme davranışlarının görülme oranları, yoğunlukları, maruziyet içerikleri üzerine yapılan çalışmalar bu yayılım türünün kapsamına girmektedir. Sosyal yayılım çerçevesinde gençler arasında görülen intihar amacı gütmeyen kendine zarar verme eğiliminin incelendiği araştırmalar, bu alanda yapılan çalışmalara örnektir (Jarvi, S., Jackson B., Swenson L., 2013). Çalışmalar, medya araçları üzerinden gerçekleşen kendine zarar verme temelli yayılımın, genç insanların intihar girişimleri üzerinde ciddi etkisinin olduğunu göstermektedir (Gould vd., 2003).

3. *Saldırganlık temelli yayılım*: Geçici kızgın kalabalıkların doğasını araştıran çalışmalar olduğu gibi, Milgram'ın deneyleri gibi laboratuvar ortamında deneysel kanıtlara dayanan çalışmalar da mevcuttur (Milgram, 1967). Kitle iletişim araçları tarafından yönetilen kitlesel saldırganlığın maruziyet ölçüsü, etki oranı ve korelasyon testleri üzerine odaklanan çalışmalar da yapılmaktadır.

Mısır'da yaşanan halk ayaklanması, kolluk kuvvetleri ve sivil vatandaşlar arasında yaşanan gerilim sonucunda ölümle sonuçlanan olaylara dayanmaktadır (Fahim, 2010; Hassan, 2014). Ayaklanma, gerilimin boyutunun hızla artmasıyla, bir iç savaş haline dönüşmüştür. Libya'da yaşanan ve Arap Baharının bir uzantısı olarak kabul edilen olaylar ise, başka şiddet olaylarının yaşandığı halk ayaklanmalarıdır (Fahim vd., 2011). Tüm bu olaylarda sosyal medyanın yoğun olarak kullanıldığı bilinmekte ve şiddet dürtüsünün kızgın kalabalıklar içerisinde bu yolla da hızla yayıldığı kabul edilmektedir (Harrison ve Mitchell, 2014).

4. *Kural ihlali temelli yayılım*: Literatürde, kural ihlal etme eğilimi olan bireylerin bir grup içerisinde bu davranışı sergileme ihtimalinin artış gösterdiğini kanıtlayan araştırmalar mevcuttur. Gençler arasında sigara kullanımı, hız tutkusu, uyuşturucu madde kullanımı, erken yaşta cinsel ilişkiye girme eğilimi ve suça yatkınlık üzerine yapılan çalışmalar bu kapsam dahilinde değerlendirilen araştırmalardır. Türkiye'de gençler arasında madde kullanımı üzerine odaklanan çalışmalar, kural ihlali temelli yayılım üzerine odaklanan araştırmalara örnek olarak verilebilir (Ünlü, 2011; Unlu vd., 2014).

5. *Tüketici davranışı temelli yayılım*: Tüketici davranışının yayılım özellikleri ile ilgili yapılan çalışmalar, moda ve tüketici hevesleri gibi hızla yayılan rasyonel olmayan davranışlara odaklanmaktadır. Tüketim

mallarının bulaşıcılığı temelinde; satış tahminin yapılması ve yeni ürünün benimsenmesinin modellenmesi, deterministik ve stokastik modellerin geliştirilmesi üzerine yapılan çalışmalar mevcuttur.

6. *Finansal temelli yayılım*: Dünya genelinde yaşanan satın alma çılgınları, panik satışların sebep olduğu dalgalanmalar finansal yayılıma sebep olmaktadır. Finansal temelli yayılıma, 1929'da Amerika Birleşik Devletleri Borsasında yaşanan büyük çöküşün ardından yaşanan panik satışlar örnek olarak verilebilir (Lange, 2007). Finansal yayılıma katkıda bulunan ya da yayılımın şiddetini artıran olayları inceleyen çalışmalar bu kapsamda değerlendirilir.

Sosyal yayılım araştırmaları, yalnızca yukarıda altı başlık altında anlatılan davranışsal yayılım üzerine odaklanmamakta, literatürde ayrıca endişe, korku, takdir edilme güdüsü ve zevk gibi duygusal yayılımın irdelendiği çok sayıda çalışma da bulunmaktadır (Fischer, A. H., Rotteveel M., 2014). Ancak mevcut çalışma davranışsal yayılım üzerine odaklanmakta olduğundan, duygusal yayılıma yer verilmemiştir.

3. Metodoloji ve Veri Seti

Küresel erişilebilirliğin tanımlayıcılarından internet; bloglar, mikrobloglar, forumlar, iş ağları, fotoğraf paylaşım platformları, oyun ve sohbet uygulamaları gibi sosyal medya araçlarını kapsayan geniş alana sahiptir. 4.57 milyar aktif internet kullanıcısının 3.96 milyarı sosyal medyayı aktif olarak kullanmaktadır (Statista, 2020a). Her geçen gün artan dijital popülasyon toplumsal normların geliştirilmesinde aktif bir rol oynamaktadır. Günlük kullanım oranının yaş gruplarına göre değişkenlik gösterdiği gerçeğine rağmen sosyal medya kullanımı bir bağımlılık olarak tanımlanmaktadır. Bu yoğun kullanım toplumsal davranış ve tutum değişimlerine neden olmakta, düşüncelerimizi şekillendirmektedir. Facebook, Youtube, WhatsApp, Facebook Messenger, Instagram, Twitter ve Snapchat sosyal medya platformları en yüksek küresel aktif kullanım penetrasyonuna sahiptirler (Statista, 2020b). Türkiye'de 2020 yılında 12.7 milyar kişinin kullandığı Twitter, kullanıcı sayısına göre dünya sıralamasında 6ncı sırada yer almaktadır. Bireyler, düşüncelerini büyük bir kitle ile paylaşmak için 280 karakter ile sınırlandırılmış, grafik, resim, video, anket ve takvim desteği de olan Twitteri kullanmaktadır. Twitter, yaratıcıları tarafından bir kişinin nerede, ne yaptığını, ne düşündüğünü ve ne hissettiğini paylaştığı bir mikro blog olarak tasarlanmıştır (Fiander, 2012). Dünya Sağlık Örgütü'nün de resmi olarak kullandığı konu başlıkları ile beraber koronavirüs ile ilgili söylemler Twitter'da oldukça yaygın olarak paylaşılmaktadır.

Aşağıdaki araştırma sorularına bu çalışma kapsamında cevap aranacaktır:

Twitter üzerinde Covid-19 konu başlığı ile yapılan paylaşımlar pandemi döneminde bireylerin yaşadığı davranış değişimlerini yansıtmakta mıdır?

Eğer yansıtıyor ise bu davranışlar belirli temalar altında sınıflandırılabilir mi?

Salgın döneminin başlangıcından itibaren Node XL kullanılarak farklı zaman dilimlerinde "Covid-19" konu başlığı ile atılan tweetler indirilmiştir. Ancak, bir konuyla ilgili tweetlere erişmek için kullanılan arayüzlerin tüm tweetlerin incelenmesine imkan vermediği, maksimum tweet indirme kısıtına sahip olduğu unutulmamalıdır. Veri toplama süreci olan 86 gün boyunca yaşanan bazı teknik sorunlar nedeni ile veri de bazı boşluklar oluşmuştur. Bot hesaplar kapsam dışında tutulmuş ve Türkçe tweetler incelemeye alınmıştır. Elde edilen veriler R istatistik programlama dili kullanılarak temel istatistikler yardımıyla incelenmiştir. Veri seti içerisinde resmi bakanlık hesaplarından yapılan paylaşımlar ve özellikle Sağlık Bakanı Prof. Dr. Fahrettin Koca'nın hesabından yapılan paylaşımlar resmi olarak ilk haber kaynağı olarak kabul edildiğinden ve en fazla reaksiyon alan paylaşımların bunlar olması nedeniyle uç değer olarak kabul edilip göz ardı edilmiştir. Veriye ait metadatalar üzerinden en fazla reaksiyon alan, coğrafi konum olarak ülke sınırları içerisinde paylaşılan orijinal tweetlerin yer aldığı özet bir veri seti elde edilmiştir. Elde edilen tweetler içerisinde tek kelime, tek kelime ve emoji, sadece emoji yer alıyorsa, bir link ve bir link ile bağlantılı bir söylem var ise, argo bir ifade yer alıyorsa, özel ya da tüzel bir kişiye yönelik saldırgan bir söylem var ise, bir resim ve video ile bağlantılı bir

paylaşım var ise bu tür tweetler de çalışma kapsamında değerlendirmeye alınmamıştır. Benzer kelime ve kelime öbeklerine sahip ancak cümle içindeki sıralamaları farklı olan tweetlerden ise sadece biri rasgele seçilmiştir. Özet tablo daha sonra Excele aktarılmış ve çalışma kapsamında paylaşılmıştır. Çeşitli kişi ve kuruluşların oluşturduğu örneklem ile doğrudan bir bağlantı kurulmadığından araştırmacının ön yargısını barındırmamaktadır. Ayrıca, veri toplama aşamasında nitel araştırma yöntemleri konusunda bilgisi olan bir araştırmacıdan ve bir de sosyal medya uzmanından yardım alınmıştır.

Çalışmada, veri kaynağı olarak kullanılan Twitterda, 11 Mart - 5 Ağustos tarihleri arasında Covid-19 konu başlığı bağlantılı kelime öbekleri ile yapılan paylaşımlar incelenecek ve bunlar Marsden (1998)'in sınıf etiketlerine bağlı kalarak söylem analizi yardımı ile sınıflandırılacaktır. Söylem analizi, farklı dil ailelerindeki dilin fonksiyonlarının kullanımının incelenmesi ve toplumla ilişkili olarak yazılı veya sözlü kalıplara ait desenlerin keşfedilmesi olarak tanımlanmaktadır (Carter, 1993). Dil, sosyal ve kültürel yapılar arasındaki ilişkiye bağlı kalarak açıklanan söylem analizi bir nitel araştırma yöntemidir. Söylem analizi, araştırmacının neye odaklandığına göre farklı açılardan, farklı disiplinler tarafından ele alınabilir. Bu analiz yönteminde örneklemin büyüklüğü ve temsil yetkinliği analizin başarısı için bir ön koşul değildir (Çelik ve Ekşi, 2008). Aksine örneklem büyüklüğü arttıkça derinlemesine analiz imkanı ortadan kalktığı için az sayıda bireyden elde edilen dilsel malzemeye odaklanılır (Çelik ve Ekşi, 2008).

Analiz aşamasında Marsden (1998)'in literatürde yer alan sosyal yayılım çalışmalarını sınıflandırdığı altı tema temel alınmıştır. Görüşlerin temaların altına yerleştirilmesi için bir bilişim uzmanı, bir sosyal medya uzmanı ve bir de nitel araştırma yöntemleri konusunda bilgisi olan araştırmacıdan yardım alınmıştır. Dört aşamada gerçekleştirilen çözümlemede ilk olarak tweetler biçimsel özellikleri açısından incelenmiştir. İkinci aşamada, tweetlerin verilen temalarla birlikte değerlendirilmesi istenmiştir. Bu aşamanın sonunda araştırmacılar arasındaki uyum yaklaşık %45'tir. Uzmanların veriye ve temalara aşina olmamaları nedeniyle karşılaşılan bu zorluğa başlangıç kılavuzu adı verilen her bir tema için üretilen kodlar aracılığıyla sistematik bir çözüm getirilmiştir. Bu yaklaşım Braun ve Clarke (2006) tarafından tema analizi çalışmaları için önerilmiştir. Üçüncü aşamada, potansiyel temalar için oluşturulan kodlar, temalarla ilişkili kelimeleri ifade etmektedir ve kelimelerin anlamı Türk Dil Kurumu (TDK) sözlüğünde yer alan anlamlarıyla birlikte verilmiştir. Bu aşamanın sonunda yüksek oranda uyum sağlanmıştır. Buna rağmen anlaşmazlık yaşanan bazı tweetler için son aşamada yapılan görüşme ile tema-tweet eşleşmeleri çalışmada paylaşılan son halini almıştır.

4. Bulgular

Ülkeler, Dünya Sağlık Örgütü'nün pandemi olarak ilan ettiği COVID-19'a yanıt vermek için sağlık sistemlerini güçlendirmek ve sosyal hayatı yeniden düzenlemek durumunda kalmışlardır. Uluslararası uçuşlara getirilen kısıtlamalar, okul öncesi de dahil olmak üzere eğitim kurumlarına getirilen yasaklar, kamu, özel ve dini kurumlara getirilen tedbir kararları, restoran ve eğlence mekanlarının kapatılması, sokağa çıkma yasağı gibi sosyal hayattaki etkileşimi en aza indireyecek farklı derecelerde önlemler alınmıştır. Alınan tedbirler ve sürecin yönetimi ile birlikte bireylerin ve toplumların sosyal ve ekonomik yapısı üzerinde bir takım değişiklikler meydana gelmiştir.

Pandeminin etki ve maruziyet süresi değiştikçe bireyler ve toplumlar üzerinde öngörülemeden değişiklikler farklı disiplinlerdeki çalışmalara konu olmuştur. Bireylerin düşünce ve tutumlarını özgürce paylaştıkları sosyal medya platformları üzerindeki etkileşim ise gözlemlenebilir ve sınıflandırılabilir olmasından dolayı bir veri kaynağı olarak kullanılmaktadır. Bir konu başlığı kullanımı yoluyla, sosyal medya, belirli bir alan veya odakla ilgili içeriğin seçilmesine olanak sağlar.

Tablo 1'de Covid-19 konu başlığını altında ateş, boğaz ağrısı, nefes darlığı, öksürük, hasta gibi virüsün semptomlarını tanımlayan ifadelerin yer aldığı tweetler incelenmiştir. Yer verilen ifadelerde kesin tanı ve teşhis konulmamasına rağmen bireyler benzer semptomlara sahip oldukları iddiasında bulunmaktadır. Kitleselel histeri, kitleselel psikojenik hastalık ve kitleselel sosyojenik hastalık gibi kavramlar ile de örtüşen salgın histerisi

semptomlarla ilgili inançlarını paylaşan iki veya daha fazla kişi arasında meydana gelmektedir (Boss, 1997). Salgın histerisi üzerine yapılan literatürde pek çok çalışma yer almaktadır. Yapılan çalışmalarda salgın histerisinin genellikle organik bir hastalığı taklit eden, ancak tanımlanmış herhangi bir nedeni olmayan bir grup semptomla karakterize edilmiş ve bu semptomların kesin bir hastalık oluşturduğuna dair ortak bir inancı paylaşanlarda ortaya çıktığı vurgulanmıştır (Chowdhury ve Brahma, 2005). Kelimelerin sözlük anlamına ve cümle bütünlüğüne bakıldığında, Tablo 1’de yer alan tweetler birer salgın histeri örneğidir. Salgın histeri durumunda, halkı ve halk sağlığı yetkililerini bilgilendirmek yayılımı engellemek için izlenecek müdahale planının ilk adımıdır. Twitter, Covid-19 pandemisi sırasında uluslararası pediatrik kritik bakım topluluğu arasında gerçek zamanlı bilgi paylaşımı ve işbirliği için yaygın olarak kullanılmaktadır (Kudchadkar ve Carroll, 2020).

Tablo 2’de bilinçli olarak kendine zarar verme temelli yayılım tweet örnekleri ilgili kelime öbekleri ile birlikte verilmiştir. İntihar, bunalım, depresyon, acı, boğulma hissi, ölmek gibi kavramlar ile bireyler içinde buldukları psikolojik durumu tasvir etmişlerdir. Karantina, sosyal mesafe, izolasyon salgınla mücadelede anahtar elemanlar olsa da bu bileşenler, özgürlük kısıtlaması, mali kriz ve tedavi ve bakım ihtiyacı ile birleşince psikolojik sorunlara neden olmuştur (Brooks vd., 2020). Sosyal medya intiharla ilişkili davranışları olumlu ve olumsuz etkilemekte ve özellikle kırılgan gruplar için risk teşkil etmektedir (Luxton vd., 2012). Halk sağlığı ile ilişkili konularda ise sosyal medyanın proaktif olarak halkın bilinçlendirilmesi ve ruh sağlığı konularında eğitim platformu olarak kullanılması potansiyel olarak hayat kurtarabilecek bir yaklaşımdır (Luxton vd., 2012).

Tablo 3’te saldırganlık temelli tweet örnekleri, ilişkili kelime öbekleri ile birlikte verilmiştir. Enfeksiyon korkusu, nüfusun belli bir bölümünün damgalanmasına ve hedef alınmasına neden olmuştur. Özellikle Asya kökenli vatandaşların yaşadığı fiziksel ve sözlü taciz vakaları yabancı düşmanlığını artırmış ve huzursuzluğu arttırmıştır (Azim vd., 2020). 65 yaş üstü vatandaşlara yapılan uyarıların bazen şiddet ve nefret söylemleri içeriyor olması yaşa bağlı ayrımcılığı tetiklemiştir (BBC News, 2020). Yaşanan bu kutuplaşmanın önlenmesi için devlet liderlerinin ve sağlık kurumlarının birleşik çabaları salgınla ilişkili önyargının önlenmesi ve gerekli olan sosyal uyumu geliştirmek için hayati önem taşımaktadır (Azim vd., 2020).

Tablo 1. Histerik Yayılıma İlişkin Tweet Örnekleri

Tweet	İlişkili Kelimeler	TDK'daki anlamı	Dilbilgisi
SağlıkBakanı açıklama yaptıkça geriliyorum bogazım ağrıyor ateşim çıkıyor gibi hissediyorum sanki ben hasta oldum psikolojim bozuldu. Allahım bir önce bu hastalık bitsin	Boğaz Ağrısı, Ateşi çıkmak, hasta olmak	Ağrı: Vücudun herhangi bir yerinde duyulan şiddetli acı; Boğaz Ağrısı: Boğazda duyulan şiddetli acı. Ateşi çıkmak/ yükselmek: Hasta vücut ısısı olağandan çok artmak. Hasta olmak: Sağlığı bozulmak, esenliği yerinde olmamak, rahatsızlanmak, hastalanmak.	Anlamca olumsuz, yapıcı olumlu bir cümledir. Cümle vurgusu hastalık belirtilerine, psikoloji ve hastalık kelimesine yapılmıştır.
Aşırı hasta uyandım ateşim var kankalar corona mıyım acaba	Hasta, ateşi yükselmek, corona	Hasta: sıfat Hastalık, kaza veya yaralanma dolayısıyla fizik veya ruh sağlığı bozulmuş ve tedavi edilmesi gereken kimse, rahatsız.	Anlamca olumsuz yapıcı olumlu soru cümlesidir. Cümle vurgusu aşırı hasta ve korona kelimesine yapılmıştır.
Simdi ben evden yaklaşık 20 gündür evden çıkmıyorum ama yine muhtemel bir korona hastasıyım bogazım ağrıyor nefes darlığım var oksurugum var ama beni etkilemiyor atesim yok halsizliğim yok ben anlamadım beni hasta eden virus kime bulasmaz	Korona, boğaz ağrısı, nefes darlığı, öksürük, ateş, halsizlik, hasta etmek, virüs	Nefes darlığı: Solumada yaşanan sıkıntı. Öksürük: 1. isim Ciğerlerdeki havanın, solunum organlarının kasılması ve zorlanmasıyla ağızdan gürültü ile çıkması; 2. isim, tıp Üşütme gibi bir sebeple ortaya çıkan göğüs hastalığı. Halsizlik: Hâlsiz olma durumu, bitkinlik, dermansızlık, takatsizlik.Hasta etmek: Hasta etmek: 1. hasta olmasına yol açmak;2. mecaz bezdirmek, bıktırmak, usandırmak.	Anlamca ve yapıcı olumsuz bir cümledir. Cümle vurgusu korona kelimesine ve hastalık belirtilerine yapılmıştır.
Bugün de ateşim var covid-19 seni düşünmekten zorla hasta olcaz	Ateşi yükselmek, covid-19, hasta		Anlamca olumsuz, yapıcı olumlu bir cümledir. Cümle vurgusu hasta kelimesine yapılmıştır.
Benim psikolojide bu yöne gidiyor. Ateşim var gibi hissediyorum, sanki boğazımda bi batma var... Hadi beni geç ya eve taşırısam ya evdekiler hasta olursa asıl bu fikir beni tüketiyor. Çünkü evden dışarı çıkan bir benim.	Ateşi yükselmek, boğazda batma, hasta		Anlamca olumsuz, yapıcı olumlu cümleler içeriyor. Cümle vurgusu hastalık belirtilerine yapılmıştır.

Tablo 2. Bilinçli Olarak Kendine Zarar Verme Temelli Yayılım İçeren Tweet Örnekleri

Tweet	İlişkili Kelimeler	TDK'daki anlamı	Dilbilgisi
Covid-19 tanisi konup kendini 4.kattan atıp intihar eden bi vatandas vardi ya yemin ederim ki bugun onu o kadar iyi anladim ki o kadar iyi anladim ki ölmek bu cektigim acilardan kat kat iyidir...	Covid-19, intihar, ölmek, acı	İntihar: 1. isim Bir kimsenin toplumsal ve ruhsal nedenlerin etkisi ile kendi hayatına son vermesi;2. isim, mecaz Hayatını tehlikeye düşürecek aşırı davranış veya iş. Ölmek:1. nesnesiz Yaşamaz olmak, hayatı sona ermek, can vermek; 2. nesnesiz Bitki, solmak;3. nesnesiz, mecaz Bazı sebeplerle çok sıkıntı veya acı çekmek;4. nesnesiz, mecaz Değerini, geçerliğini, gücünü yitirmek, kullanılmamak. Acı:1. isim Bazı maddelerin dilde bıraktığı yakıcı duyu, tatlı karşıtı;2. sıfat Tadı bu nitelikte olan;3. isim Herhangi bir dış etken dolayısıyla duyulan rahatsızlık, ızdırıp;4. isim, mecaz Ölüm, yangın, deprem vb. olayların yarattığı üzüntü, keder, elem; 5. sıfat Çarpıcı, göz alıcı; 6. sıfat, mecaz Keskin, şiddetli; 7. sıfat,mecaz Kırıcı, üzücü, incitici, dokunaklı, kötü.	Anlamca olumsuz ve yapıcı olumlu bir cümledir. Cümle vurgusu iyi kelimesi üzerine yapılmıştır.
Arkadaşlar ben bu leveli atlatamayacağım galiba psikolojik olarak çökmüş durumdayım covid-19 değil psikolojik bunalım öldürecek beni.	Psikolojik, covid-19, bunalım, ölmek	Psikolojik:1. sıfat Ruh bilimsel;2. sıfat Ruhsal.Bunalım:1. isim Doğal bir süreçte birdenbire oluşan aykırılık, bunluk, buhran, kriz;2. isim Tehlikeli sonuç doğurabilecek gerginlik, buhran, kriz;3. isim, ruh bilimi Uyarılara karşı duyarlılığın, iş yapabilme gücünün, kendine güvenin azalarak karamsarlığın, umutsuzluğun güçlenmesiyle ortaya çıkan ruhsal bozukluk, ruhsal çöküntü, depresyon;4. isim, tıp Bir hastalıkta iyileşme veya ölümle sonuçlanan, birdenbire ortaya çıkan fizyolojik değişiklik, kriz;5. isim, ekonomi Çöküntü.	Anlamca olumsuz ve yapıcı olumlu bir cümledir. Cümle vurgusu çökmek ve bunalım kelimesi üzerine yapılmıştır.
Günün genelde bu saatlerinde bir anda gelen derman tukenmesi ve boğulma hissi . Günün sonunda hepimizi avcunun içine alacak olan hastalık covid-19 değil depresyon olacak	Derman kesilmek, boğulma, covid-19, depresyon	Dermanı kesilmek: yorgunluktan güçsüzleşmek. Boğulma:Boğulmak işi.Depresyon:1. isim, ruh bilimi Bunalım;2. isim, ekonomi Çöküntü.	Anlamca olumsuz ve yapıcı olumlu bir cümledir. Cümle vurgusu depresyon kelimesi üzerine yapılmıştır.
Covid 19 pozitif olan Bedia hemşire 6. kattan atlayarak intihar etti... Aynı hastanenin 6. katından 4 ay önce de bir aile hekimi atlamıştı!	Covid-19, intihar		Anlamca olumlu ve yapıcı olumlu cümlede vurgu intihar ve aile hekimi kelimesi üzerine yapılmıştır.

Tablo 3. Saldırganlık Temelli Yayılım Türüne İlişkin Tweet Örnekleri

Tweet	İlişkili Kelimeler	TDK'daki anlamı	Dilbilgisi
Insallah bu fotoğraflar eskidir. Salak çinliler yarasa yedi diye 2-3 ay eve hapsolduk . Bu salaklar denize girecek diye yine aylarca cezasını biz kurallara uyanlar çekmeyelim bilim kurulu	Salak, Çin, hapsolmak	Salak: Giyinişinden, konuşma ve davranışlarından seviyesiz, dengesiz ve saf olduğu anlaşılan (kimse). Hapsolmak: Bulunduğu yerden dışarı çıkamamak.	Anlamca olumsuz, yapıcı olumlu/olumsuz cümleler içermektedir. Fotoğraf, eve hapsolmak, kurallara uyanlar kelimelerine vurgu yapılmıştır.
Covid-19 için ilacı bulurlar. İlaç haliyle pahalı olur. Zenginler alır kullanır. Fakirlerden hasta, yaşlı ve zayıflar ölür . Dünya iki kutuba ayrılır. Zenginler ve çalışma gücüne sahip fakirler. Böylece pür anlamda kapitalizme geçmiş oluruz. Yani sonuç, olan yine garibana.	Zengin, fakir, zayıf, ölmek, zıt kutup	Zengin: 1. sıfat Parası, malı çok olan, varlıklı, varlıklı, varlıklı, fakir, yoksul karşıtı;2. sıfat Yararlı veya kendisinden beklenen, istenilen nitelikleri çok olan;3. sıfat Verimli;4. sıfat Gösterişli;5. sıfat Çok, bol. Fakir:1. sıfat Geçimini güçlüğüyle sağlayan, yoksul, fukara, zengin karşıtı;2. sıfat Olması gerekenden az;3. isim Hindistan'da yokluğa, eziyete kendini alıstırmış derviş; 4. sıfat, mecaz Zavallı, kimsesiz;5. isim, eskimiş, mecaz Kişinin alçak gönüllülük göstermek için kendisine verdiği san. Zıt kutup: Farklı durum ve yapıda olan (kimse).	Anlamca olumsuz, yapıcı olumlu cümleler içermektedir. Pahalı, zengin, zayıf, iki kutup, kapitalizm gibi kelimelere vurgu yapılmıştır.
Suçumuz 65 yaş üstü, 20 yaş altı olmamak mı? Biz ağaç kovuğunda mı yaşıyoruz o yasaklılarla aynı evi paylaşıyoruz onlar virüse gitmiyor biz alıp onlara götürüyoruz	65 yaş üstü, 20 yaş altı, biz, onlar	Biz: 1. zamir Çokluk birinci kişiyi gösteren söz; 2. zamir Bazen teklik birinci kişi zamiri "ben" yerine kullanılan bir söz. Onlar: O şahıs zamirinin çokluk biçimi.	Anlamca olumsuz, yapıcı olumlu ve olumsuz cümleler içermektedir.
Oturun artık bi evinizde oturun istanbulda hala 2 GÜNDE bilmem kac bin 65 yasustu kisi otobus kullanmis otobuslere nefes alamayarak ölen hastaların videoları bari asılsın belki akıllanirlar	65 yaş üstü, nefes alamamak, akıllanmak	Akıllanmak: 1. nesnesiz Karşılaşılan olayların sonuçlarından yararlanarak davranmak.2. nesnesiz Uslanmak.	Anlamca olumsuz, yapıcı olumlu cümleler içermektedir.

Tablo 4'te kural ihlali temelli yayılım türüne ilişkin tweet örnekleri verilmektedir. Sosyal mesafeye uyulmaması, maske kullanımına ilişkin yaşanan tedbirsizlikler, karantinadan kaçma eğilimi gibi kural ihlalleri salgınla mücadeleyi önlemektedir (Institute of Medicine (US) Forum on Microbial Threats, 2007). Düğünlerde, eğlence mekanlarında, sahillerde, toplantılarda sosyal mesafenin ihlaline yönelik haberler, karantinadan kaçan, maske takma zorunluluğuna uymayan bireyler toplumda huzursuzluk yaratma ve yaşanan kaygıyı artırmaktadır.

Tablo 5'te verilen tüketici davranışında yaşanan değişim temelli yayılımı örneklendiren tweetler, maske, dezenfektan, kolonya, ateş ölçer, maya, bakliyat, makarna, stok gibi kelimeler içermektedir. Birçok ülkede yaşanan stok çılgınlığı, bazı tüketim kalemlerinin öne çıkmasına neden olmuştur. Türkiye'de makarna stoku, Avrupa ve Kuzey Amerika'da ise tuvalet kağıdı stoku yaşanan endişeye bağlı bir tüketim

davranışdır (Garbe vd., 2020). Netflix ve Amazon gibi ticari nişlere sahip şirketlerin salgın döneminde en çok kazanan firmalar olması yaşanan tüketim trendini anlatmaya yönelik başka bir örnektir (Conrad, 2020).

Tablo 6 pandeminin finansal etkilerini gösteren yayılım türüne ilişkin örnek tweetler içermektedir. Pandemi sürecinde yaşanan kısıtlamalar ile gelen mali kayıplar, endüstrilerin ve hizmet sektöründeki kapatmalar neticesinde yaşanan işsizlik finansal problemler doğurmuştur. Türk lirasında yaşanan değer kayıpları karşısında döviz rezervlerinin erimesi yaşanan tedirginliği artırmaktadır (Jones, 2020). Bireyler piyasalardaki hareketliliğin yaşattığı gerilimi altın fiyatlarındaki artışa dikkat çekerek göstermektedir.

Tablo 4. Kural İhlali Temelli Yayılım Türüne İlişkin Tweet Örnekleri

Tweet	İlişkili Kelimeler	TDK'daki anlamı	Dilbilgisi
Sayın bakanım Samsunda olan düğün maske yok sosyal mesafe yok halay da yasak olmasına rağmen çekiliyor inşallah gereken yerlere ulaşır bu paylaşım !	Maske, sosyal mesafe, yasak	Maske: 1. isim Boyalı karton, kumaş veya plastikten yapılan ve başkalarının tanınmamak için yüze geçirilerek kullanılan yapma yüz;2. isim Korunmak için özel olarak yapılıp yüze geçirilen şey;3. isim Yüz ve boyun güzelliği için cilde sürülen krem, macun vb. şeyler;4. isim, mecaz Gerçek duyguları veya bir şeyin gerçek görünüşünü gizleyen aldatici görünüş, davranış;5. isim, ruh bilimi Kişinin oynadığı rol veya hem kendisine hem de çevresine karşı takındığı davranış. Yasak:1. isim Bir işin yapılmasına karşı olan yasal veya yasa dışı engel, memnuiyet; 2. sıfat Yapılmaması istenmiş olan, yok, memnu, haram.	Anlamca olumsuz, yapıcı olumlu bir cümledir.
MASKE TAKMAK ÖLDÜRÜR! (İçine çektiğin CO2'le kanser bile olabilirsiniz.) KARANTİNA ÖLDÜRÜR! (D vitamini eksikliği, hareketsizlik, ekonomik nedenler, bunalım, ciddi hastalığı olanların tedavilerinin ertelenmesi.	Maske, ölmek, karantina	Karantina:1. isim, tıp Bulaşıcı bir hastalığın yayılmasını önlemek için belli bir bölgenin veya yerin kontrol altında tutulup giriş çıkışların engellenmesi biçiminde uygulanan sağlık önlemi; 2. isim Hastanelerde, yatacak hastaların kayıt ve kabul edildikleri yer.	Anlamca olumsuz, yapıcı olumlu cümleler içeriyor. Cümle vurgusu maske takmak ve karantina kelimelerine yapılmıştır.
Karantinadan kaçış 1544...	Karantina, kaçış	Kaçış: 1. isim Kaçma işi; 2. isim, spor Yarışan bir koşucunun veya bir kümenin diğer yarışçıları hızla geçmesi.	Tam bir cümle değildir.
Akıl almaz olaylar hepde bu şehirde!! Bursa'da akılalmaz olay!! Covid-19 tanısıyla evde karantina altına alınan düğün sahibi anne, kızının mutlu gününde düğüne katıldı. TEST pozitif olmasına rağmen, kimse düğüne gelmez diyerek düğüne katıldı! Çok sayıda kişiye bulaştırdı..	Covid-19, karantina, bulaş	Bulaş: 1. nesnesiz Bir nesne, üzerine sürülen bir şey yüzünden kirlenmek; 2. -e İstenilmeyen bir madde bir şeye sürülmek;3. -e Hastalık geçmek, sirayet etmek; 4. -e Çatmak, sataşmak, tedirgin etmek; 5. -e İstmeden veya rastlantı sonucu bir işe karışmak.	Anlamca olumlu, yapıcı olumlu cümleler içermektedir. Düğün kelimesine vurgu yapılmıştır.

Tablo 5. Tüketici Temelli Yayılım Türüne İlişkin Tweet Örnekleri

Tweet	İlişkili Kelimeler	TDK'daki anlamı	Dilbilgisi
covid_19 ile birlikte değeri katlanan şeyler tam liste ; ✓ Maske ✓ Dezenfektan ✓ Sirke ✓Sumak ✓Turşu ✓ Kolonya Varsa unuttuğum ekleyin..	Covid-19, maske, dezenfektan, sirke, kolonya	Dezenfektan: Mikrop kırma özelliği olan (madde).Sirke: 1. isim Salatalara, yemeklere ekşilik vermek için kullanılan ekşimiş üzüm, elma, limon vb. Suyu; 2. isim Birtakım kimyasal yöntemlerle hazırlanmış birleşiklerin ortak adı. Kolonya: İçinde limon, lavanta, tütün vb. bitkilerin yağı bulunan, hafif kokulu alkollü bir madde.	Anlamca ve yapıca olumlu bir cümledir. Maske, dezenfektan, sirke, sumak, turşu, kolonya kelimelerine vurgu yapılmıştır.
Anlaşıldı ki sabah dezenfektan, maske ve kolonya stoklayacağız.	Dezenfektan, maske, kolonya, stok	Stok: 1. isim Yığılım; 2. isim, ticaret, ekonomi Yığımlık.	Anlamca ve yapıca olumlu cümlede dezenfektan, maske, kolonya kelimeleri vurgulanmıştır.
Covid-19 salgınına yönelik hanelerdeki tüketim açısından ilk tepki olarak Kolonya, Sirke, Makarna, Bakliyat vb kategorilerde artışlar görülmüştü. Bu kategorilerin sonraki iki haftadaki seyrine bakıldığında; Maya kategorisinin büyümesinin her hafta artarak devam ettiği görüldü	Covid-19, kolonya, sirke, makarna, bakliyat, maya	Makarna: 1. isim İrmik veya una yumurta karıştırılarak hazırlanmış türlü biçimlerdeki kuru hamur; 2. isim Bu hamurdan yapılan yemek; 3. isim, argo İtalyan lireti. Bakliyat: Baklagillerden elde edilen ürün. Maya: 1. isim, kimya Bazı besinlerin yapımında mayalanmayı sağlamak için kullanılan madde, ferment: Ekmek mayası. Yođurt mayası. Kıymız mayası.	Anlamca ve yapıca olumlu cümlede, artış kelimesine vurgu yapılmıştır.
Basit hesap, ortalama vatandaş için Covid-19 ekonomisi hesabı (Tek kişi için) 1 paket maske : 150 TL 1 adet kaliteli ateşölçer : 600 TL 1 kutu multivitamin takviyesi: 60 TL 1 lt. kolonya : 75 TL 1 adet dezenfektan : 75 TL Toplam: 960	Covid-19, maske, ateşölçer, multivitamin, kolonya, dezenfektan		Tam bir cümle değildir.
Biz de önlem olarak makarna stokluyoruz	Makarna, stok		Anlamca ve yapıca olumlu cümlede, makarna kelimesine vurgu yapılmıştır.

Tablo 6. Finansal Temelli Yayılım Türüne İlişkin Tweet Örnekleri

Tweet	İlişkili Kelimeler	TDK'daki anlamı	Dilbilgisi
Dünyayı kasıp kavuran Covid 19 bile Türkiye'deki altın ve dövizin yükseliş hızına yetişemiyor. En az beş çocuğu unutulmuş, hatta evlenmeyi bile unutulmuş..	Covid-19, altın, döviz	Altın: 1. isim, kimya Atom sayısı 79, atom ağırlığı 196,9 olan, 1064 °C'de eriyen, kolay işlenen, yüksek değerli, paslanmaz element, zer (simgesi Au); 2. sıfat Bu elementten yapılmış; 3. isim Altından yapılmış sikke;4. sıfat, mecaz Üstün nitelikli, değerli. Döviz: 1. isim, ekonomi Ülkeler arası ödemelerde kullanılacak para, çek, poliçe vb. her türlü ödeme aracı;2. isim, ekonomi Yabancı ülke parası; 3. isim Herhangi bir konuyu tanıtmaya, duyurma, propaganda yapma amacıyla üzerine yazılmış bez veya karton.	Anlamca olumsuz ve yapıcı olumlu ve olumsuz cümleler içermektedir.
Altın bir aydır rekora doymuyor... #Covid_19 salgınına yönelik ikinci dalga endişeleri ve ABD ile Çin arasında devam eden gerilim, altın fiyatlarını yükseltmeye devam ediyor. #Altın fiyatlarını yorumlayan kuyumcular altında bir düşüş beklediklerini söylüyor.	Altın, Covid-19, altın, fiyat	Fiyat: 1. isim Alım veya satımda bir şeyin para karşılığında değeri, eder, pah; 2. isim, ekonomi Bir mal veya iş gücü için uygun görülen para karşılığı; 3. isim, ekonomi Bir değer ile para birimi arasındaki ilişki:	Anlamca ve yapıcı olumlu cümleler içermektedir. Rekor, yükselmek kelimelerine vurgu yapılmıştır.
2010 da bir öğretmen maaşı 23 Çeyrek altın alabiliyorken... Bugün bir öğretmen maaşı 6 Çeyrek altın alabiliyor....	Maaş, çeyrek altın	Maaş: Aylık. Çeyrek altın: Ata liranın dörtte biri, çeyrek.	Tam bir cümle değildir.
Altın 820 TL ver mehteri	Altın, TL		Tam bir cümle değildir.
izmir de çeyrek altın 915 tl	Çeyrek altın, TL		Tam bir cümle değildir.

Sonuçlar

Sosyal yayılım çeşitli sınıflandırma teknikleri kullanılarak farklı alt başlıklar altında incelenebilir. Sınıflandırma amacına bağlı olarak alt kategorilerin yorumlanması, benzerliklerin ve farklılıkların ortaya konması kullanılan yaklaşıma bağlı olarak değişkenlik gösterebilir. Bu araştırmada, Marsden (1998)'in yapmış olduğu, fenomen temelli yapılan sınıflandırmaya bağlı kalarak pandemi sürecinde Twitter sosyal medya platformu üzerinde meydana gelen etkileşim davranışsal yayılım bağlamında incelenmiştir. Ele alınan altı kategoride değerlendirilen tweetler örneklendirilmiştir.

Salgının etkileri sosyal yayılım temelinde, histerik, bilinçli olarak kendine zarar verme, saldırganlık temelli, kural ihlali, tüketici davranışı ve finansal temelli olmak üzere altı başlık altında incelenebileceği

gözlemlenmiştir. Sınıflandırma, pandeminin sosyal ve ekonomik yapı üzerinde yarattığı etkilerin sistematik olarak gözlemlenmesine olanak tanımaktadır. Pandeminin insan davranışı üzerine etkilerine odaklanacak çalışmalar için ele alınan başlıkların yönlendirici olacağı düşünülmektedir.

Temel alınan sınıflandırma tekniği, yayılım türünü işaret etmesi açısından yol gösterici olmasına rağmen, yayılım unsurlarını nitel bir yaklaşıma dayandırması nedeni ile genellenemez. Bu nedenle, sosyal yayılımı yöneten ve yönlendiren sosyal güç unsurlarının incelenmesi ve teorik temellere dayandırılarak açıklanması için başka çalışmalarla da desteklenmesi gerekmektedir. Metin madenciliği araçları ya da konu modellemesi yaklaşımı kullanılarak pandemi ile ilgili söylemlerin analizi ve mevcut çalışmada kullanılan temalar ile uyumu gelecek çalışmalarda ele alınacaktır.

Büyük veri kaynağı olmasına rağmen, Twitter'ın bazı sınırlamalarının da olduğu dikkate alınmalıdır. İnsanları benzer görüşler içerisine hapseden filtre balonları, kullanılan algoritmalar ve bot hesaplar nedeni ile gerçek, güvenilir ve bağımsız bir veri kaynağı olmayabilir. Farklı veri toplama araçları ile desteklendiğinde odak grupların gözlemlenmesi, ele alınan bağlam ile ilişkili daha detaylı bilgi verebilir. Bu çalışma kapsamında ele alınan yaklaşımla kelimelerin gerçek anlamı kullanılmıştır. Ancak kelimelerin kendi anlamlarının yanı sıra mecazi anlamları da bulunabilir. Benzer şekilde insanlar duygularını ifade ederken alaycı bir ifade kullanabilirler. Tüm bu faktörlerin bir sonucu olarak, tweetlerin içine yerleştirilmiş anlam zenginliğini tam olarak incelemek ciddi bir kısıttır. Arama sırasında kullanılan konu başlığı koronavirüs ile ilgili açılan yüzlerce başlıktan sadece birini temsil etmektedir. Dolayısıyla farklı konu başlıkları kullanılarak araştırma zenginleştirilebilir. Twitter sosyal olayların etkilerini görmek için oldukça yararlı bir veri kaynağıdır ve bu çalışma birçok kişi ve kuruluşu değerlendirmek için yapılacak bir örnek olay çalışmasına yol gösterici bir nitelik taşımaktadır.

MAKALE BİLGİ FORMU

Yazar(lar)ın Notları

"COVID-19'UN İNSAN DAVRANIŞI ÜZERİNDEKİ ETKİLERİNİN SOSYAL YAYILIM BAĞLAMINDA SINIFLANDIRILMASI" başlıklı çalışma özgün bir çalışma olup, daha önce herhangi bir yere yazılı ya da sözlü olarak sunulmamıştır.

Yazar(lar)ın Katkıları

Makale tek yazarlıdır.

Çıkar Çatışması Bildirimi

Yazar tarafından potansiyel çıkar çatışması bildirilmemiştir.

Destek/Destekleyen Kuruluşlar

Bu araştırma için herhangi bir kamu kuruluşundan, özel veya kâr amacı gütmeyen sektörlerden hibe alınmamıştır.

Etik Onay ve Katılımcı Rızası

"COVID-19'UN İNSAN DAVRANIŞI ÜZERİNDEKİ ETKİLERİNİN SOSYAL YAYILIM BAĞLAMINDA SINIFLANDIRILMASI" başlıklı çalışmanın yazım sürecinde bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş; toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifat yapılmamış, karşılaşılabilecek tüm etik ihlallerde "Yorum Yönetim Yöntem Uluslararası Yönetim, Ekonomi ve Felsefe Dergisinin" hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk yazarlara aittir"

KAYNAKÇA

- Azim, D., Kumar, S., Nasim, S., Arif, T. Bin, ve Nanjiani, D. (2020). COVID-19 as a psychological contagion: A new Pandora's box to close? *Infection Control and Hospital Epidemiology*. Cambridge University Press.
- Barash, V. (2011). THE DYNAMICS OF SOCIAL CONTAGION.
- BBC News. (2020). Koronavirüs ve "yaşlılar": Neden ayrımcılığa maruz kalıyorlar? tarihinde <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-52042185> adresinden erişildi.
- Benson, D., ve Gresham, K. (2007). Social Contagion Theory and Information Literacy Dissemination: A Theoretical Model. *In ACRL 13th National Conference* içinde.
- Blumer, H. (1969). *Symbolic Interactionism: Perspective and Method*. New Jersey: Prentice-Hall Inc.
- Boss, L. P. (1997). *Epidemic Hysteria: A Review of the Published Literature* (C. 19).
- Braun, V., ve Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), ss. 77–101.
- Brooks, S. K., Webster, R. K., Smith, L. E., Woodland, L., Wessely, S., Greenberg, N., ve Rubin, G. J. (2020, Mart 14). The psychological impact of quarantine and how to reduce it: rapid review of the evidence. *The Lancet*. Lancet Publishing Group.
- Carter, R. (1993). *Introducing applied linguistics*. Penguin English .
- Çelik, H., ve Ekşi, H. (t.y.). SÖYLEM ANALİZİ. 2008.
- Chowdhury, A. N., ve Brahma, A. (2005). An epidemic of mass hysteria in a village in West Bengal. *Indian journal of psychiatry*, 47(2), ss. 106–108.
- Conrad, de A. (2020). Stocks That Could Thrive in a Post-Pandemic World. *The New York Times*. tarihinde <https://www.nytimes.com/2020/07/09/business/stocks-after-coronavirus-investors.html> adresinden erişildi.
- Fahim, K. (2010). Death in Police Encounter Stirs Calls for Change in Egypt. *The New York Times*. tarihinde <http://www.nytimes.com/2010/07/19/world/middleeast/19abuse.html> adresinden erişildi.
- Fahim, K., Shadiyd, A., ve Gladstone, R. (2011). Violent End To An Era as Qaddafi Dies in Libya", *The New York Times*. tarihinde <http://www.nytimes.com/2011/10/21/world/africa/qaddafi-is-killed-as-libyan-forces-take-surt.html> adresinden erişildi.
- Fiander, D. J. (2012). Social media for academic libraries. *Social Media for Academics: A Practical Guide* (ss. 193–210). Elsevier Ltd.
- Fischer, A. H., Rotteveel M., and E. C. (2014). Emotional Assimilation: How We Are Influenced by Others' Emotions. *Cahiers de Psychologie Cognitive/ Current Psychology of Cognition*, 22, ss. 223–245.
- Garbe, L., Rau, R., ve Toppe, T. (2020). Influence of perceived threat of Covid-19 and HEXACO personality traits on toilet paper stockpiling. *PLoS ONE*, 15(6). Public Library of Science.
- Gould, M., Jamieson, P., ve Romer, D. (2003). Media contagion and suicide among the young. *American Behavioral Scientist*, 46(9), ss. 1269–1284.
- Harrison, E., ve Mitchell, S. M. (2014). *The Triumph of Democracy and the Eclipse of the West*. England: Palgrave Macmillan Publishing.
- Hassan, A. (2014). A Fruit Vendor Whose Death Led to a Revolution", *The New York Times*. tarihinde <http://www.nytimes.com/2014/12/16/us/arab-spring-a-fruit-vendor-who-started-a-revolution.html?ref=topics& r=0> adresinden erişildi.
- Institute of Medicine (US) Forum on Microbial Threats. (2007). *Ethical and Legal Considerations in Mitigating Pandemic Disease: Workshop Summary* (3. baskı). Washington (DC): National Academies Press (US). tarihinde <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK54163/> adresinden erişildi.
- Jarvi, S., Jackson B., Swenson L., and C. H. (2013). Archives of Suicide Research. *Archives of Suicide Research*, ss. 1–19. tarihinde <http://www.tandfonline.com/action/journalInformation?journalCode=usui20> adresinden erişildi.

- Jones, M. (2020). The Turkish lira's perfect storm. *Reuters*. tarihinde <https://www.reuters.com/article/us-turkey-currency-graphic/the-turkish-liras-perfect-storm-idUSKBN2212BY> adresinden erişildi.
- Kerckhoff, A. C., ve Back, K. W. (1968). *The June Bug: A Study in Hysterical Contagion*. New York: Appleton-Century-Crofts.
- Kudchadkar, S. R., ve Carroll, C. L. (2020). Using Social Media for Rapid Information Dissemination in a Pandemic: #PedsICU and Coronavirus Disease 2019. *Pediatric critical care medicine : a journal of the Society of Critical Care Medicine and the World Federation of Pediatric Intensive and Critical Care Societies*, 21(8), ss. 538–546. tarihinde <http://links.lww.com/PCC/B388> adresinden erişildi.
- Lange, B. (2007). *The Stock Market Crash of 1929: The End of Prosperity*. New York: Infobase Publishing.
- LeBon, G. (1895). *Psychology of Crowds*. Sparkling Books Edition, Sparkling Books.
- Locher, D. (2002). *Social contagion theory*. Upper Saddle River: NJ Prentice Hall .
- Luxton, D. D., June, J. D., ve Fairall, J. M. (2012). Social media and suicide: A public health perspective. *American Journal of Public Health*, 102(SUPPL. 2).
- Marsden, P. (1998). Memetics and Social Contagion: Two Sides of the Same Coin? *Journal of Memetics - Evolutionary Models of Information Transmission*, 2. tarihinde http://cfpm.org/jom-emit/1998/vol2/marsden_p.html adresinden erişildi.
- Milgram, S. (1967). The Small World Problem. *Psychology Today*, 1, ss. 60–67.
- Park, R., ve Burgess, E. (1921). *Introduction to the Science of Sociology*. Chicago: University of Chicago Press.
- Seckin Codal, K. (2016). *SOSYAL AĞLARDA ODAĞIN AĞ VE DAVRANIŞ DİNAMİKLERİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİNİN MATEMATİKSEL BİR MODEL YARDIMIYLA ÖLÇÜLMESİ DOKTORA TEZİ* Keziban SEÇKİN CODAL Enstitü Anabilim Dalı : İşletme Enstitü Bilim Dalı : Üretim Yönetimi ve Pazarlama. Sakarya Üniversitesi.
- Shepard, J. M., ve Greene, R. W. (2002). *Sociology and You*. Glencoe/McGraw-Hill.
- Statista. (2020a). *Global digital population as of July 2020*. tarihinde [statistic id617136 worldwide-digital-population-as-of-july-2020](https://www.statista.com/statistics/617136/worldwide-digital-population-as-of-july-2020/) adresinden erişildi.
- Statista. (2020b). *Global active usage penetration of leading social networks as of February 2020*. tarihinde [statistic id274773 most-popular-social-networks-worldwide-2020-by-reach](https://www.statista.com/statistics/274773/most-popular-social-networks-worldwide-2020-by-reach/) adresinden erişildi.
- Stolley, K. S. (2005). *The Basics of Sociology*. USA: Greenwood Publishing Group.
- Ünlü, A. (2011). *The Impact Of Social Capital On Youth Substance Use*. VDM Verlag Dr. Müller Publishing.
- Unlu, A., Sahin, I., ve Wan, T. T. H. (2014). Three Dimensions of Youth Social Capital and Their Impacts on Substance Use. *Journal of Child and Adolescent Substance Abuse*, 23(4), ss. 230–241. Routledge.
- WHO. (2020a). *Coronavirus disease 2019 (COVID-19) Situation Report-94 HIGHLIGHTS*.
- WHO. (2020b). *Coronavirus disease (COVID-19) Weekly Epidemiological Update Global epidemiological situation*.

